

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Tavoite 1: Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa

Luokkakokojen pienentäminen, pienryhmäoppiminen osana yleistä opetusta, oppimisvaikeuksien huomioiminen ja erilaisten tukien tarjoaminen, koulujen harrastustoiminnan ja nuorten kerhojen pitäminen koulun tiloissa, aikuisten mukaan ottaminen koulun toimintaan, siinäpä vasta hyviä keinoja

LISÄSEHDOTUS: Otetaan käyttöön uusi kouluille suunnattu kouluttava ohjelma Syrjinnästä ja kiusaamisesta vapaa koulu (ja ammattikoulu ja pikkuhiljaa myös korkeakoulut) osaksi koulujen ja oppilaitosten henkilökunnan koulutusta ja osaamista. Kiusaamista estävä toiminta on myös vanhempien vastuulla. Erätauko ym. toiminnallista keskustelua ja vanhempien toiveiden ja aloitteiden huomioon ottamista.

Ennalta estävä poliisille lisää resursseja, jotta he voisivat laajentaa toimintaansa ja olla koulujen yhteistyökumppani, samoin nuorisotalot, Aseman lapset, Walkers yms. Näin saataisiin tuttuja turvallisia aikuisia kaduilla ja julkisilla paikoilla. Turvallinen tila voi myös julkinen tila, jossa kohdata turvallisia aikuisia.

Tavoite 2: Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä

Hyvä toimenpide, mutta mitä tarkoittaa, saadaanko lisää nuorisotaloja ja /tai jo olemassa oleviin lisää osaavaa ja monikulttuurista henkilökuntaa?

LISÄYS: Kansalaisjärjestöt, seurakunnat, taiteilijat, vapaaehtoiset voisivat järjestää paljon enemmän matalan kynnyksen toimintaa, jos saisivat enemmän maksuttomia tiloja käyttöönsä. TÄSTÄ hyvä esimerkki Vantaa Kulttuuritehdas Vernissa, jossa kaupungin nuorisotilaa saavat käyttää taiteilijat /taideyhdistykset nuorille suunnattuihin tai taideprojekteihin ja tapahtumiin ja joka toimittaa tapahtumia myös muihin nuorisotiloihin Vantaalla (yhteistyö myös työväenopistojen ja koulujen kanssa).

Tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee

Ammatillisen koulutuksen hienoimpia ratkaisuja on oppisopimuskoulutus. Työyhteisöille se on ollut mahtava väline tutustua eri kulttuurista tuleviin työntekijöihin ja edistää siten työllistymistä. Sitä on voinut tehdä työllistymistuella liiton tai Kelan kautta tähän asti muttei enää. Kun julkinen tuki lakkautettiin ja vastuu oppisopimuksesta siirtyi työnantajalle, niin moni nuori jää vaille polkua työelämään

Tässä toivoisimme, että mainittaisiin oppisopimuskoulutuksen järjestämisen tarpeesta ja sen mahdollisesta tuesta edes pienyrityksille ja järjestöille.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Lisätään tähän, että nuoret tarvitsevat hyvin erilaisia palveluita ja nykyisen kaltaiset avopalvelut eivät riitä, eivätkä sovi kaikille. Mielenterveysongelman hoito tai hoidon ylläpito ei voi olla nuoren vastuulla, varsinkin kun mielen sairaus saattaa nimenomaan estää kyvyn itse ymmärtää hoidon pitkäjänteisyyttä. Monet nuoret tarvitsisivat hyvinkin erilaisia kuntouttavia hoitoja. Toiset tarvitsisivat kaveripalvelua eli terapeutti olisi myös tarjolla harrastuksissa, opiskeluissa, työssä/työharjoittelussa, ostarilla nujutessa” tai ihan vain kotona. Sairaala Auroran päivystykseen pääsi ennen 1-3-vuorokaudeksi sisään ilman lähetettä vain kävelemällä ja ilmoittautumalla ja sai jutella huolistaan ja peloistaan tai sai lääkityksen kuntoon tai ainakin hetkeksi turvaa, ruokaa ja hoitoa. Moni myös siirtyi osastoille, kun kunto oli niin heikko, ettei lyhyt aika riittänyt. Tätä palvelua ei enää valitettavasti ole ja tätä nuoret kaipaavat. Samoin kipeästi kaivattaisiin lisää kaksoisdiagnoosinuorten hoitoa ja kuntoutusta.

LISÄYS: Ennalta estävää palvelua ja valistusta mielenterveyttä vaarantavista päihteistä ja että päihteillä ei voi hoitaa mielenterveysongelmia tai parantaa hyvinvointia. Lisätään koulu ja oppilaitosten kansalaistaitoja ja elämönhallinnan opetusta, sekä oppiaineena että vapaaehtois- ja harrastustoiminnoissa. Vuosia sitten kouluissa kävi Lions Quest -järjestö, jossa räätälöitiin koulun toiveesta seikkailu, pakuhuone tai selvitymispolkuja tehtävineen ja yhteistyökuvioineen, toiminnallista ja hauskaa oppimista. Oppilaat saivat jopa pyytää opettajilta apua, jos hokkasivat! Nyt näihin voisi kutsua myös vanhempia mukaan.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

LISÄYS: Turvallinen tila ei ole tila, jossa kaikki ovat samaa mieltä. Turvallinen tila on tila, jossa opetellaan sietämään erilaisuutta, erilaisia mielipiteitä ja kuuntelemaan ja löytämään yhdessä ratkaisuja, demokratian peruselementtejä. Turvallisen tilan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kun VANUPON ohjelman mukaan nuorille opetetaan vuorovaikutustaitoja ja tarjotaan tiedepohjaista tiedon ymmärtämisen taitoja, niin nuorten on saatava myös ilmaista oppimansa ja vaatia aikuisia vastuuseen siitä, miten he asiaa hoitavat. Syyttelyt sikseen, mutta vastuuta voidaan opetella kantamaan myös opettajien ja päättäjien kanssa yhdessä.

Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

Lisäys: Suomen Romaniyhdistys haluaa myös muistuttaa, että Suomen ratifioimissa ihmisoikeussopimuksissa romanit tunnustetaan kansalliseksi vähemmistöksi. Me toivomme, että romanit mainitaan myös VANUPOssa, jotta myös eri hallinnonaloilla kiinnitetään huomiota romaninuorten erityistarpeisiin, joita on myös oman historian ja kulttuurin näkyväksi tekeminen sekä itselle että osana Suomen historiaa.

Suomen Romaniyhdistys pelkää myös, että huostaanotettujen lasten jälkihuollon iän laskeminen vaikuttaa heikentävästi näiden nuorten resilienssiin selvitä ilman erityistukea.

VANUPON toivomme myös kiinnittävän huomiota 25-29-vuotiaiden nuorten ja nuorten nuorina perustamien perheiden yhteisiin harrastuksiin ja tarvittaessa myös elämän taidon puutteisiin. STM esimerkiksi voisi järjestää perheleirejä, perhekuntoutusta, vuorovaikutustaitoja, ja toki nuorilta voi itseltään kysyä mitä he tarvitsisivat.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

-

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Monikulttuurinen tai voitaisiinko sanoa syrjimätön rekry myös osaamiskeskuksiin sekä velvoite miettiä mittareita tai käyttää jo kehitettyjä mittareita, joilla VANUPON toimenpiteiden toteutumisen vaikutuksia voidaan mitata. Osaamiskeskusten olisi varmistettava hyvinvointialueiden nuorille tilaisuus kertoa/tehdä aloitteita toimenpiteistä, ja että nuorten toiveita, myös huomioitaisiin. Lisäksi osaamiskeskukset voisivat myös kannusta kuntia toteuttamaan esim. Vantaan kaupungin Kulttuuritehdas Vernissan kaltaisen toiminnan saatavuutta.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Erasmus-hankkeita voisi kehittää myös niin, että osaa niistä voisivat hakea nuorisotalot ja tarjota nimenomaan vähemmistönuorille mahdollisuuksia tutustua eri maiden vähemmistöjen kansalaistoimintaa ja saada koulutusta siihen, miten voi osallistua nuoristoimintaan eri maissa.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Suomen Romaniyhdistys ry kiittää tilaisuudesta antaa lausunto VANUPO 2024-2027sta.

Ohjelma on laaja ja kunnianhimoinen, ja sisältää paljon hyviä asioita, mutta on kovin yleisluonteinen ja ehkä pistemäinen. Kiitosta saa ehdotus taiteen teatterin ja kulttuurin tuominen yhä enemmän osaksi nuorten koulu – harrastus- ja opiskelijaelämää. Samoin mielenterveyden hoitamisen nostaminen entistä näkyvämmiin esille on erinomaisten tärkeää. Erinomaista on myös tietoon perustuvan koulutuksen ja opetuksen tarjoaminen osaksi nuorten kasvatusta.

Syrjäytymisen ehkäiseminen tai ennalta estävä toiminta ei ole vain yhden asian/tahon varassa, se on useimmiten monen asian summa, ja tulee esiin vasta kun ongelmat näkyvät jo nuorten käytöksessä ja yrityksissä hoitaa ongelmia itse. Siksi asian hoitoon tulee osallistua laajalla katsannolla ja laajalla yhteistyöllä, siitä plussaa.

Mutta sitten

Edellisen VANUPO:n taustalla oli hyvä ja selkeä hallitusohjelma, jonka tärkeänä osana oli yhdenvertaisuus, osallisuus ja puuttuminen yhteiskunnan rakenteissa ilmenevään syrjintään ja eriarvoisuuteen ja se näkyi myös VANUPON toteutuksessa. Esimerkiksi uuden hallituksen rasismin vastainen tiedonanto ja siihen liittyvät kirjaukset olisivat voineet olla tämän ohjelman osana. Nyt tulee sellainen ole, että VANUPO on hallituksen nuoriso-ohjelman sisältö nuorisopolitiikassa. Hallituksen nyt jo ilmaiset tulevat leikkaukset ja julkisten palvelujen heikennykset pistävät epäilemään VANUPON toimenpiteiden toteutumista.

Haluamme myös muistuttaa, että nuorisopolitiikka ja nuorisotoiminta, ovat kuitenkin myös mallioppimista - siitä, miten aikuiset toimivat, opitaan eväitä elämään.

Ohjelmassa todetaan, että nuorisopolitiikka on pitkäaikaista toimintaa. Konkreettisesti se saattaa kestää eli n.17 vuotta 12-29 -vuotiaiden ja 13 vuotta 12-25-vuotiaiden elämästä. Siksi osa VANUPON lyhyistä ja keski-pitkistä (1-4 vuotta) hyväksi havaituista toiminnoista saattaa osua vain n.1/4 ajan yhden nuoren elämässä.

Suomen Romaniyhdistys esittää, että osa hyväksi havaittua, poikkihallinnollista tai sen jo kehittämät hyvät toiminnot voisivat jatkua yli hallituskausien eli esim. 5-10 vuotta. Kaipaisimme kovasti konkretiaa poikkihallinnolliselle yhteistyölle tai sen järjestelmälliselle kehittämiselle eri ohjelmien ja eri ministeriöiden välillä, joista keskeisimpiä ovat STM, TEM, OKM ja SM (mm. poliisin ennalta estävä toiminta) nuorisotoimintaa järjestävien kuntien, hyvinvointialueiden, nuorisoalan osaamiskeskusten, seurakuntien että kansalaisjärjestöjen kanssa. Kuka ja mitä ottaa kontolleen ja millaisin resurssein. Läpinäkyvyyttä, vastuita yli hallinnon rajojen, etukäteen suunnitelmallisuutta myös budjetointien osalta, ja että tälle osoitettaisiin riittävät taloudelliset, että henkilöresurssit. Nyt ohjelmaluonnoksessa ei näy näitä ohjelman toimeenpanoon käytettävissä olevia resursseja.

Edellisen Vanupon arvioinneissa kiinnitettiin samaan huomioita. Arviointi nosti myös tärkeän pointin esille, jota voisi nostaa esille myös nykyisessä VANUPOssa sen kehittämiseksi entistä paremmaksi.

”Ennen uuden VANUPOn laadintaa täytyy olla selvillä hallituskokoonpano ja puolueiden nuorisopoliittiset tavoitteet VANUPOn ollessa ensisijaisesti hallituksen nuorisopoliittinen suunnitteluasiakirja. Hallitusohjelman ilmestymisen jälkeen aikaikkuna VANUPOn laadinnalle laajoine kuulemisineen on niukka. Toisaalta hyvä poikkihallinnollinen yhteistyö vaatisi ministeriöiden välistä yhteistä ilmiöpohjaista pohdintaa ohjelmaan otettavista teemoista. Haastatteluissa nousi esiin myös näkökulma, että VANUPOsta linjataan liian varhaisessa vaiheessa hallituskauden käynnistyttyä, jotta aito poikkihallinnollinen yhteistyö mahdollistuisi.”

Myös ohjelman vaikuttavuuden mittareita kaivataan jo tässä vaiheessa, ennen kaikkea tietopohjan lisäämiseksi tulevaa varten eli kestäväen kehityksen vaikuttavuutta nuorten elämään pidempiaikaisilla mittareilla, joissa huomioitaisiin myös julkisen sektorin palveluiden saatavuutta sekä köyhyyden ja rasmin vaikutuksia.

Suomen Romaniyhdistys tunnistaa hyvin monenlaisen ja yhteiskunnan kaikilla tasoilla esiintyvän rasmin ja syrjinnän ja niiden pitkän historian vaikutuksen lapsiin ja nuoriin. Lisäksi seuraamme aktiivisesti rasismista käytävää keskustelua sekä Suomessa että Euroopassa ja lisäksi rasmin tutkimusta mm. USAssa, jossa mm. terveysala on nostanut esiin rasmin ja syrjinnän sekä inhimilliset kärsimykset että kansataloudelliset kustannukset, jotka koituvat rasmin poissulkevien vaikutusten vuoksi, tästä esimerkkinä muuten potentiaalisen työvoiman syrjäytyminen sekä terveys- ja mielenterveysongelmien kasaantuminen jo hyvin nuoresta alkaen. Ja näiden hoito on kallista.

VANUPO ei kiinnitä riittävää huomiota nuorten kokemaan rasmiin ja syrjintään ja niiden ennaltaehkäisyyn. Se on sekä valtaa pitävien että aikuisten tehtävä, se ei vähene nuorten omin voimin. Syrjinnän ehkäisyyn kuuluu rasmin nimeäminen, sen eri muotojen tunnistaminen, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden ja ihmisoikeuksien käsitteiden tunnistaminen ja niiden toteuttaminen käytännössä. Ilman niiden tunnistamista ja käyttöönottoa, hyvätkään ohjelmat niiden ehkäisyyn eivät toteudu, tieto ja toiminta ovat tärkeitä sekä toimenpiteiden suunnittelijoille, että syrjinnän suosijoille, tekijöille ja uhreille.

Nuorten tarve olla ja ”nujua yhdessä” tarvitsee myös tiloja ja on myös harrastamista. Suomen Romaniyhdistys tunnistaa myös nuorten kipeän tarpeen saada olla aikuisten kanssa, ”jopa nujutessaan” kadulla ja ostareilla. Valitettavan usein moni nuori saa turvallisen aikuisen tukea vasta

kadulla Ennalta estävältä poliisilta, Aseman lapsilta ja muilta kadulla toimivilta aikuisilta, siksi myös tarvitaan eri hallinnon aloilta konkreettista kehittämistä ja resurssointia myös jälkihuollon ja korjaavan nuorisotyön osalta.

Nuorisopolitiikka koskee myös lapsia ja lapsipolitiikan ohjelma nimenomaan korostaa perheen sosiaalisen ja taloudellisen turvan olevan edellytys lapsen ja nuoren hyvinvoinnille. Mielestämme VANUPO ei tunnista riittävästi köyhyyden ja taloudellisen eri-arvoisuuden vaikutusta kaikkeen lapsi- ja nuorisopolitiikkaan. Siellä kyllä puhutaan polarisaatiosta ja sosio-ekonomisista eroista, mutta kuka näiden ilmiöiden korjaamisesta ja niihin kohdistuvasta toiminnasta ottaa vastuun jää sanomatta. Lapsiperheköyhyys on totta myös osalle VANUPON 12-25-vuotiaille nuorille, joista suurin osa asuu kotona useimmiten ainakin oppivelvollisuusiän ajan eli 18-vuotiaiksi. Köyhyys ei ole tyhmyyttä, mutta se poissulkee osallistumisen mahdollisuuksia jo pelkästään kulkuyhteyksien, maksullisten tapahtumien ja harrastukseen tarvittavien välineiden tai asujen tai jopa eväiden puutteen vuoksi.

Toivoisimme VANUPOLTA rohkeutta ottaa kantaa koronan lisäksi myös Suomen ulkopoliittiseen tilanteeseen ja ulkopoliitiikan vaikutuksiin suomalaiseen yhteiskuntaan – eli naapurimaamme käymään sotaan Ukrainassa, joka näkyy myös meillä uhkana, taloudellisina toimina, pakolaisina, ja siihen liittyen Natoon liittymisen vaikutuksista Suomen rauhanomaiseen politiikkaan sekä huoli Israelin ja Palestiinan kaltaisten sotien lisääntymisestä; nuoret ovat huolissaan paitsi omasta myös maansa ja tulevaisuutensa turvallisuudesta. Nämä asiat ovat läsnä nuorten arjessa, kotona, uutisissa, ja unissa.

Ja ilmiöpohjaisena nuorisopolitiikan pitäisi myös ottaa kantaa myös sellaisiin liikkeisiin kuin Me too, Black lives matter, Trans lives matter sekä kaikenlaisen väkivallan ja perheväkivallan tekijöiden kuntouttavan toiminnan ja terapian palveluiden lisäämiseen ja saatavuuteen ja myös ennalta estävään toimintaan, jo kouluissa ja myös myöhemmin opinnoissa.

Johdanto

VANUPO:ssa puhuttiin kovin epämääräisesti ulkomaalaistaustaisista nuorista, maahanmuuttajanuorista, suomalaisista nuorista, vähemmistötaustaisista nuorista, sekä erikseen mainittiin saamelaisnuoret. Tuntui, siltä ettemme tiedä mihin ryhmään, vai melkein kaikkiin oletetaan esim. romaninuorten kuuluvan.

Tässä toivoisimme mainintaa nuorisosta nimenomaan ikään perustuvana määritelmänä,

ESIM: 2017-2019 VANUPO määrittelee: ”Nuoret ovat monimuotoinen väestöryhmä, johon kuuluvia yhdistää pääasiassa tiettyyn ikäryhmään kuuluminen. Muutoin nuorten polku itsenäistymiseen etenee erilaisista sosiaalisista ja taloudellisista lähtökohdista sekä erilaisista perherakenteista käsin. Nuoria asuu niin maaseudulla, haja-asutusalueilla kuin kaupungeissakin. Nuoret koostuvat eri sukupuolista sekä vammaisista ja vammattomista nuorista. Nuoriin kuuluu paitsi valtaväestöä, myös maahanmuuttajanuoria, alkuperäiskansa saamelaisiin kuuluvia nuoria, romaninuoria sekä muita kieli- ja kulttuurivähemmistöjä.

Nuorten elämänkatsomukset eivät ole yhtenäisiä, nuorilla on esimerkiksi erilaisia maailmankatsomuksellisia, aatteellisia ja uskonnollisia näkemyksiä sekä seksuaalisia suuntautumisia ja sukupuoli-identiteettejä.”

Ja jos saisi vielä lisätä yhteisölliset taustat ja myös hyvin erilaiset tavat ilmentää nuoruutta nuoren maailmassa sen eri tasoilla (perhe, yhteisö, yhteiskunta).

Majaniemi Päivi
Suomen Romaniyhdistys fi